Βασικές αρχές της γλώσσας (Γεώργιος Μπαμπινιώτης, Καθηγητής της Γλωσσολογίας, Επίτιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών)

Categories : ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Date : 12 Ιουνίου, 2018

Ὑπάρχουν ὁρισμένες γενικές ἀρχές ἤ «παραδοχές» γιά τή γλώσσα, οἱ ὁποῖες πρέπει, νομίζω, νά πρυτανεύουν σέ κάθε συζήτηση γιά τή γλώσσα καί κατ’ ἐξοχήν γιά τήν ἑλληνική γλώσσα.

1η Ἀρχή: Ἡ μητρική γλώσσα δέν είναι ἁπλό ἐργαλεῖο· εἶναι ἀξία. Μέσα ἀπό τή γλώσσα συλλαμβάνεται, μορφοποιεῖται καί ἐκφράζεται κάθε οὐσιώδης ἀνθρώπινη ἐκδήλωση. Ὅλη ἡ ὕπαρξη τοῦ ἀνθρώπου περνάει, δηλώνεται καί ὑφίσταται ἀντικειμενικά μέσα ἀπό τή μητρική του γλώσσα.

Νόηση καί γλώσσα, λέει χαρακτηριστικά ὁ ἱδρυτής τῆς νεότερης γλωσσολογίας, ὁ Ferdinand de Saussure, εἶναι σάν τίς δύο ὄψεις ἑνός φύλλου χαρτιοῦ: δέν ὑπάρχει ἡ μία χωρίς τήν ἄλλη. Ὁ δέ Wittgenstein ἔχει πεῖ τό περίφημο: «Ὁ κόσμος μου εἶναι ἡ γλώσσα μου». Ὑπάρχω τόσο, καί ἔτσι μόνο, ὅσο καί ὅπως μπορῶ νά ἐκφραστῶ γλωσσικά. Ἡ γλωσσική μας ὕπαρξη εἶναι τό ἴδιο σημαντική ὅσο ἡ νοητική ἤ ἡ βιολογική μας ὕπαρξη. Γι’ αὐτό λέμε πώς ἡ γλώσσα εἶναι ἀξία.

ΕΛΥΤΗΣ (Λόγος στήν Ἀκαδημία τῆς Στοκχόλμης): «Ἐάν ἡ γλώσσα ἀποτελοῦσε ἁπλῶς ἕνα μέσον ἐπικοινωνίας, πρόβλημα δέ θά ὑπῆρχε. Συμβαίνει ὅμως νά ἀποτελεῖ καί ἐργαλεῖο μαγείας καί Φορέα ἠθικῶν ἀξιῶν. Προσκτᾶται ἡ γλώσσα στό μάκρος τῶν αἰώνων ἕνα ὁρισμένο ἦθος. Καί τό ἦθος αὐτό γεννᾶ ὑποχρεώσεις».

2η Ἀρχή: Ἡ γλώσσα δέν εἶναι κατάσταση· εἶναι κατάκτηση. Ἡ γλώσσα δέν εἶναι μιά ἁπλή παθητική ἀποτύπωση ὅσων ἀκοῦμε ἤ διαβάζουμε. Ἡ γλώσσα εἶναι ἐνεργοποίηση τῶν γλωσσικῶν καταβολῶν καί μηχανισμῶν πού χαρακτηρίζουν βιολογικά τόν ἄνθρωπο. Δέν εἶναι ἁπλή καταγραφή ἤ ἄτακτη συσσώρευση ὑλικοῦ, ἀλλά ενεργητική ἐπεξεργασία τῆς γλωσσικῆς ἐμπειρίας, πού ἔχει ἔντονα τά στοιχεῖα τῆς ἐπιλογῆς, καί τοῦ νέου, δηλ. τῆς δημιουργίας. Μέ ἄλλα λόγια, ἡ γλώσσα δέν εἶναι μηχανική καί αὐτόματη κατάσταση, ἀλλά δημιουργική καί ἐπίπονη κατάκτηση: ἔργο ζωῆς (opus vitae).

3η Ἀρχή: Ἡ ποιότητα τῆς γλωσσικῆς μας συγκρότησης εἶναι εὐθέως ἀνάλογη πρός τήν ποιότητα τῶν κλασικῶν μας προτύπων. Ἄν τά γλωσσικά ἀκούσματα καί τά γλωσσικά μας διαβάσματα εἶναι τό ὑλικό πού κτίζουμε τή γλώσσα μας, τά ποιοτικά

γλωσσικά ἀκούσματα καθώς καί τά ποιοτικά γλωσσικά διαβάσματα (κείμενα μέ ἀπαιτήσεις στό λεξιλόγιο, στή σύνταξη καί στήν ἐκφορά τους), ἀποτελοῦν τά γλωσσικά πρότυπα πού καθορίζουν τό γλωσσικό μας αἴσθημα. Τά πρότυπα γλωσσικά κείμενα, εἴτε πρόκειται γιά λογοτεχνία εἴτε γιά ἐπιστήμη εἴτε γιά τόν ἔντυπο καί ἠλεκτρονικό τύπο, ἐπηρεάζουν βαθιά (ἔστω κι ἄν δέν τό καταλαβαίνουμε πάντα) τή δική μας γλωσσική ἔκφραση, τίς γλωσσικές ἐπιλογές μας, τήν ὅλη στάση μας ἀπέναντι στή γλώσσα. Κι αὐτά τά πρότυπα εἶναι πού χρειαζόμαστε, τόν ποιοτικό λόγο, κι ὄχι τά γνωστά γύρω μας προϊόντα πρόχειρου, βιαστικοῦ καί ἀνεπεξέργαστου λόγου, πού στρεβλώνουν ἀντί νά προάγουν τή γνώση καί τήν εὐαισθησία μας στή γλώσσα! Τό πρόβλημα σήμερα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας εἶναι πρόβλημα ποιότητας.

4η Ἀρχή: Ἡ γλώσσα εἶναι ἐθνική ὑπόθεση – εἶναι ἐθνικῆς ὑφῆς καί προεκτάσεως θέμα. Δέν χρειάζονται καί πολλά ἐπιχειρήματα γιά νά πείσει κανείς ὅτι ἡ γλωσσική ἔκφραση ἑνός λαοῦ εἶναι ἀναπόσπαστο τμῆμα τῆς ὕπαρξής του, τῆς περασμένης καί τῆς σύγχρονης. Μέσα ἀπό τίς λέξεις τῆς γλώσσας ἑνός λαοῦ, ἀποκαλύπτεται ἡ ἱστορία τῆς σκέψης, τῶν ἀντιλήψεων καί τῶν πράξεών του, ἀφοῦ οἱ ἱστορικές πράξεις καί στάσεις μετασχηματίζονται σέ λέξεις. Καί, πάνω ἀπ’ ὅλα, μέσα ἀπό τή γλώσσα συνάγεται ἡ καλλιέργεια ἑνός λαοῦ, ἀφοῦ ἡ γλώσσα πλάσσεται, σφυρηλατεῖται καί καταξιώνεται μέσα ἀπό τά κείμενα μεγάλων μορφῶν τοῦ πνεύματος. Τέτοια κείμενα γιά τόν Ἑλληνισμό καί τή γλώσσα του ἦταν τά κείμενα τοῦ Ὁμήρου, τῶν πλατωνικῶν διαλόγων, τῆς τραγωδίας, τά κείμενα τῶν ἱστορικῶν, ἡ Καινή Διαθήκη, τά πατερικά κείμενα, τά κείμενα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑμνογραφίας, τό δημοτικό τραγούδι, τά λόγια κείμενα, τά κείμενα τῆς δημοτικῆς μας γλώσσας -ὅλος ὁ θησαυρός τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας.

Νά γιατί ἡ γλώσσα εἶναι ἐθνική ταυτότητα καί ὑπόθεση ἐθνική. Νά γιατί κάθε ἀποκοπή καί ἀποξένωση ἀπό τή γλωσσική μας παράδοση, ἀπ’ ὅ,τι προηγήθηκε τῆς σημερινῆς μορφῆς τῆς γλώσσας μας, τῆς δημοτικῆς, εἶναι ἀπώλεια ἐθνική καί πλήγμα καίριο στή συνείδηση τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Θά τό ξαναπῶ μέ τήν εὐκαιρία αὐτή: Ἑλληνική δέν εἶναι μόνον ἡ δημοτική μας γλώσσα. Ἑλληνικά -ἑλληνικότατα- εἶναι τά Ἑλληνικά πού μιλιοῦνται καί γράφονται στήν Ἑλλάδα 40 αἰῶνες τώρα. Ἡ ἑνιαία ἑλληνική γλώσσα πού πρέπει νά εἶναι ἡ ἔγνοια καί τό καμάρι μας, ὅπως λέει ὁ Ἐλύτης: «Δέν πρέπει νά λησμονεῖ κανείς ὅτι στό μάκρος 25 αἰώνων δέν ὑπήρξε οὔτε ἕνας, πού νά μήν γράφτηκε ποίηση στήν ἑλληνική γλώσσα. Νά τί εἶναι τό μεγάλο βάρος παράδοσης πού τό ὄργανο αὐτό σηκώνει».
[«Ἡ Γλώσσα ὡς Ἐθνική Ταυτότητα», Ἡ Γλώσσα τῶν Ἑλλήνων, ἔκδ. Ἰ.Μ. Κουτλουμουσίου, 1998 (ἀπόσπασμα)]

(Πηγή ηλ. κειμένου: koutloumous.com*)*